

DOI: <https://doi.org/10.32838/2523-4803/70-2-16>

УДК 338.14:343.37

Доценко А.Ю.

аспірант кафедри маркетингу,
підприємництва і організації виробництва,
Харківський національний аграрний університет імені В.В. Докучаєва

Docenko Anton

Kharkiv National Agrarian University named after V.V. Dokuchaiev

СУТНІСТЬ, ПЕРЕДУМОВИ ВИНИКНЕННЯ ТА НАСЛІДКИ ТІНЬОВОЇ ЕКОНОМІКИ В СУЧАСНОМУ СВІТІ

У статті розглянуто передумови виникнення, сутність та зміст категорії «тіньова економіка», яка перебуває у сфері досліджень багатьох вітчизняних та зарубіжних науковців. Досліджено передумови та фактори розвитку тіньового сектору економіки, подано власне критичне бачення змісту досліджуваної категорії. Узагальнено, охарактеризовано вплив структурних елементів тіньової економіки на національну економіку. Проаналізовано рівень тіньової економіки України порівняно з іншими країнами Європи у 2017 р. та відхилення кожного показника від оптимального рівня. Узагальнено досвід прогресивних країн світу щодо вжитих заходів детінізації тіньової економічної діяльності. Окреслено основні шляхи вдосконалення механізму виходу економіки «з тіні» задля підвищення авторитету нашої держави на міжнародній арені.

Ключові слова: тіньова економіка, детінізація економіки, національна економіка, корупція, державне регулювання.

Постановка проблеми. У процесі інтеграції України до європейського простору економіка нашої держави знижує свої позиції через існування проблеми тіньового сектору, що має значну частку в структурі та впливає на соціально-економічний розвиток на макро- й мікрорівнях. Тіньова економіка – це специфічне явище,

яке має всепроникний характер і без урахування якого неможливо здійснити реальне оцінювання процесів і тенденцій, що відбуваються в усіх сферах діяльності, зокрема в економічній, соціально-політичній, юридичній. Сьогодні для підвищення авторитету нашої країни на міжнародній економічній арені особливу увагу

слід приділити вивченню питання врегулювання процесів, які впливають на розвиток тіньової економіки. У зв'язку з цим необхідно запровадити практику, яка б дала змогу розробити ефективний спосіб боротьби з тінізацією економіки, тому на початковому етапі розроблення шляхів легалізації тіньової економіки важливими є вивчення її дефініції, визначення передумов виникнення та економічних наслідків.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Тіньову економіку, яка має декілька етапів еволюції, вчені досліджували не одне десятиріччя. Проблеми тіньової економіки детально вивчали численні вітчизняні науковці, такі як З.С. Варналій, В.К. Васенко, С.В. Ведернікова, О.Р. Дивеєв-Кириленко, Я.О. Жаліло, І.Ю. Кондрат, С.О. Корецька, Н.М. Краус, О.О. Кундицький, О.Д. Ладюк, І.І. Мазур, В.О. Мандибура, М.М. Меркулов, Т.В. Момот, Ю.С. Нехайчук, В.М. Попович, В.А. Предборський, О.С. Сенишин, Н.В. Статівка, Ю.М. Харазішвілі. Незважаючи на активне вивчення науковцями питання тіньової економіки та розроблену ними потужну теоретичну й практичну базу, проблему становлення й розвитку цього феномена потрібно продовжувати досліджувати, насамперед визначати передумови її виникнення та економічні наслідки в сучасному світі.

Формулювання цілей статті. Мета статті полягає в розкритті поглядів науковців на сутність категорії «тіньова економіка», передумови її виникнення та характеристики основних наслідків її прояву.

Виклад основного матеріалу. Тіньова економіка має об'єктивний характер та істотний вплив на економічний стан держави, регіону, соціальні процеси, що відбуваються в суспільстві, політичну ситуацію. Існування тіньового сектору економіки притаманне всім країнам світу й різниться лише масштабами прояву.

Сучасного змісту та форм прояву категорія «тіньова економіка» набула у 60–70-х рр. ХХ ст. Зарубіжні та вітчизняні науковці трактують її по-різному.

Відповідно до історичного підходу А.В. Дворянінов пов'язує появу тіньової економіки з розвитком перших форм господарювання, становленням інституту державності та формуванням взаємовідносин між державою та її громадянами у вигляді сплати податків [1].

У контексті дослідження передумов виникнення тіньової економіки заслуговують на увагу наукові праці перуанського економіста Ернандо де Сото. Він увів в економічну науку принципово нову концепцію становлення тіньової економіки та підкреслив, що головними причинами виникнення цього феномена є реакція населення на неефективну та нерегульовану законодавчу базу, високий рівень бюрократизму та недосконалий правовий режим [2].

У науковій праці А.В. Базилюка та С.М. Коваленко зазначено, що тіньова економіка набула свого поширення в процесі державотворення. Під тіньовою економікою дослідники розуміють результат відсутності рівноваги на рівні держави між певними суб'єктами в процесі створення та розподілу прибутку, що при-

зводить до певного дисбалансу інтересів через неосконалу законодавчу базу [3]. Дещо схожий підхід до визначення поняття «тіньова економіка» застосовує науковець В.К. Васенко. Тіньову економіку він розглядає як системне явище господарювання асоціальної природи, характерне для будь-яких країн, що виражає рівень соціальної небезпеки й дисфункціональність, тобто форму кризи управління економікою на державному рівні [4].

Як справедливо зазначає О.Д. Ладюк, передумовою виникнення тіньової економіки є безпосередньо прояв державотворчих процесів та функціонування товарно-грошових відносин [5].

Інший підхід до трактування змісту тіньової економіки наводить у дисертаційній роботі В.В. Кубатко, де цю категорію визначає як систему неконтрольованих і нерегламентованих державою, неформальних та протиправних економічних відносин між органами державного регулювання, виробниками, працівниками, споживачами й посередниками, що реалізуються усвідомлено та/або опосередковано, щодо виробництва, розподілу, споживання та обміну товарами й послугами; внаслідок цього завдаються економічні, соціальні та екологічні збитки державі й суспільству [6, с. 21].

На думку О.Р. Дивеєва-Кириленка, тіньова економіка – це негативне явище, яке впливає на імідж соціально-економічного життя країни. Автор також відзначає, що у світі немає країн, де цілком відсутня тіньова економіка [7].

Різні підходи до передумов і факторів, що впливають на становлення та розвиток тіньового сектору економіки, систематизовано й подано на рис. 1.

М.М. Гордійчук дійшла висновку, що тіньовій економіці властива як негативна, так і позитивна характеристика. При цьому на всіх етапах еволюції негативна діяльність тіньової економіки домінує, оскільки весь негатив накопичується й зростає по експоненті. Доречною є думка про те, що позитивний ефект не притаманний криміналізованій частині тіньової економіки [10].

Отже, наявність позитивного ефекту в тіньовій економіці не зменшує необхідності розроблення механізму детінізації економіки, не тільки кримінальної, але й іншої частини, що перебуває за рамками офіційної економіки, однак має не такий масштабний вплив.

Цікавою є думка В.І. Захарченка, який виокремлює такі види тіньової економіки [11], як «біла» (офіційна) тіньова економіка, що виявляється в дозволеній формі (вона законодавчо не зареєстрована, тобто її не відображають в офіційній звітності (здавання майна в оренду, репетиторство; аутсорсинг)); «сіра» (неофіційна) тіньова економіка (під цю класифікацію підпадає дрібний бізнес, який частково або повністю не фіксують у звітності (тіньова зайнятість, ухиляння від сплати податків, нелегальне виробництво офіційно дозволених товарів)); «чорна» (кримінальна) тіньова економіка, тобто повністю заборонена законом діяльність (розкрадання, шахрайство, інша протиправна діяльність).

Рис. 1. Класифікація передумов та факторів розвитку тіньового сектору економіки

Джерело: узагальнено автором на основі джерел [8; 9]

Ми повністю погоджуємося з поглядом автора, що реальна економіка майбутнього повинна бути ефективною, законною й моральною, тобто «сірої» та «чорної» економіки взагалі не має бути, а показник «білої» повинен бути максимально мінімальним.

Заслуговує на увагу трактування категорії «тіньова економіка» З.С. Варналієм, який визначає її як складне соціально-економічне явище, представлене сукупністю неконтрольованих і нерегульованих як протиправних, так і законних, але аморальних економічних відносин між суб'єктами економічної діяльності щодо отримання надприбутку шляхом приховування доходів та ухиляння від сплати податків. Науковець також виділяє три блоки тіньової економіки, а саме неформальну економічну діяльність, приховану економіку та незаконну економіку [12].

І.І. Мазур у тіньовій економіці розрізняє три структурні елементи, а саме неформальну економіку, приховану економіку (позаподаткову економіку), підпільну (кримінальну) економіку [13].

На рис. 2 відображено класифікацію структурних елементів тіньової економіки та розмежовано рівень впливу кожного підвиду на стан національної економіки.

Таким чином, науковці наводять власні трактування змісту категорії «тіньова економіка», які різняться між собою, але є взаємодоповнюючими. На підставі цього, узагальнивши результати досліджень сутності катего-

рії «тіньова економіка», пропонуємо розглядати її як складну сферу економічної діяльності, що поділяється на структурні елементи відповідно до мотивів діяльності, які мають різний вплив на національну економіку, завдають збитків державі, суспільству, але не контролюються державними органами та не відображаються в офіційній статистиці.

Кожна країна має власну історію виникнення та розвитку тіньової економіки. Цікавим є дослідження І.В. Варламової, яка зазначила, що в Німеччині та Франції на тіньовий сектор припадає 1/8 офіційного ВВП країни, у Болгарії, Естонії та Литві «в тіні» може перебувати до третини всієї економічної активності [14].

Результати дослідження, проведені Центром Разумкова, свідчать про те, що рівень тіньової економіки в Україні у 2017 р. становив 46,1% від загального обсягу ВВП і займав лівову частку в структурі економіки [15]. На підставі даних, наведених в аналітичній доповіді центру, визначено рівень тіньової економіки у країнах Європи (табл. 1). При цьому за основу взято оптимальний рівень, який становить 12% [14].

Дані табл. 1 показують, що найвищий рівень тіньової економіки у 2017 р. був в Україні і становив 46,1%, що відповідає катастрофічному рівню тіньової економіки. Це є результатом неефективної та суперечної правової та економічної системи. Найнижчий рівень тіньової економіки був у Німеччині та дорівнював 7,8%.

Дослідження Київського міжнародного інституту соціології показують, що вже у 2018 р. рівень тіньової економіки України становив 47,2% від загального обігу ВВП. Найбільшу частку у структурі мали мінімізація податкового навантаження шляхом приховування доходу від бізнесу, приховування кількості працівників та виплаченої заробітної плати (заробітна плата «в конвертах») [16].

С.О. Корецька справедливо зауважує, що коли тіньова економіка сягає 40% від загального ВВП, то цей показник є вже критичним. Автор наголошує на тому, що за такого рівня тіньової економіки вплив чинників, які не врегульовані державою, стає досить помітним, а суперечності між легальним і тіньовим секторами спостерігаються в усіх сферах життєдіяльності [17].

Розглянемо досвід зарубіжних країн щодо детінізації економічних відносин (табл. 2).

Цікавим є твердження Я.А. Жаліло, що тіньова економіка разом з корупцією є «найживучішими» інститутами, які продовжували існувати в усі періоди, вклю-

чаючи глибоку інституційну кризу, яка пройшла фазу революційного зламу 2014 р. [19]. Сьогодні ці інститути продовжують диктувати розвиток соціально-економічної сфери.

Підтримуємо думку Ю.М. Харазішвілі про те, що тіньова економіка впливає на життєздатність кредитно-фінансової системи, погіршує інвестиційний клімат у країні, руйнує соціальну інфраструктуру, провокує розвиток тіньової зайнятості [20]. Поширення тіньової економіки, її масштаби впливають на втрату державою головних функцій, а саме керівних, контрольних, економічних, правозахисних, соціальних, фіскальних. Отже, розроблення механізму, який дасть змогу врегулювати ці процеси, є надзвичайно необхідним на етапі інтеграції нашої держави до міжнародної спільноти.

Висновки. Результати проведених досліджень довели, що тіньова економіка є негативним явищем, масштаби якого можуть різнитися, але цей феномен притаманний кожній країні; його майже неможливо уникнути, але можна мінімізувати вплив і структуру.

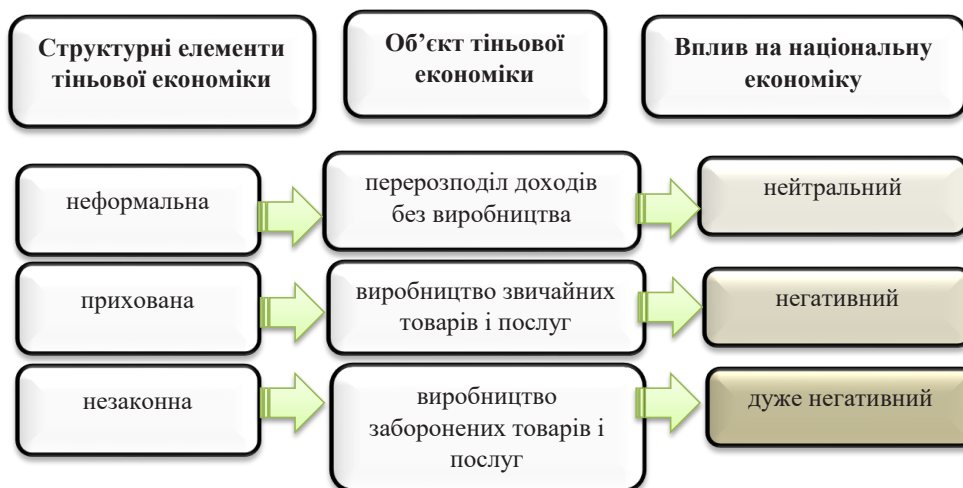

Рис. 2. Вплив структурних елементів тіньової економіки на національну економіку

Джерело: узагальнено автором на основі джерела [12].

Таблиця 1

Рівень тіньової економіки у країнах Європи, 2017 р.

Країна	Рівень тіньової економіки (% від ВВП)	Відхилення від оптимального рівня (12%)	Рівень тіньової економіки (оптимальний, критичний, катастрофічний)
Україна	46,1	+34,1	катастрофічний
Кіпр	32,2	+20,2	критичний
Болгарія	29,9	+17,9	критичний
Італія	23,0	+11	критичний
Румунія	23	+11	критичний
Іспанія	22,0	+10	критичний
Польща	16,7	+4,7	оптимальний
Данія	14,7	+2,7	оптимальний
Німеччина	7,8	-4,2	нижче оптимального
Чехія	10,5	-1,5	нижче оптимального
Франція	11,7	-0,3	нижче оптимального
Швеція	11,7	-0,3	нижче оптимального

Джерело: узагальнено автором на основі джерела [15]

Досвід зарубіжних країн щодо детінізації економічних відносин

Країна	Заходи щодо детінізації економіки
Польща	Заборона господарської діяльності тих фізичних осіб, які раніше вчинили серйозний податковий злочин; кримінальна відповідальність за порушення авторського права.
США	Посилення ролі державних спеціальних служб у контролі за поширення тіньової економіки в країні та їх взаємодії з державною структурою загалом.
Франція	Обмеження можливості проведення експортно-імпортних операцій національними суб'єктами господарювання з компаніями в офшорних зонах.
Велика Британія	Підвищення рівня довіри громадян до влади, посилення незалежності судів, громадський контроль за ними; посилення покарання за хабарництво.
Німеччина	Оптимізація податкової системи, спрощення механізму обчислення розмірів податків, зниження ставок відрахування із заробітної плати тощо.
Австрія	Розроблення заходів протидії розвитку корупції серед державних службовців.

Джерело: узагальнено автором на основі джерел [9; 18]

Єдиний підхід та розкриття категорії «тіньова економіка» сприятимуть ефективному розробленню заходів детінізації економіки, а саме вдосконаленню механізму державного регулювання; поліпшенню законодавчої бази та уникненню суперечностей у нормативно-правових актах; зниженню рівня безробіття та підвищенню рівня заробітної плати в національній економіці; зниженню податкового навантаження на суб'єктів господарювання; підвищенню рівня освіченості майбутніх фахівців за допомогою впровадження в освітнє серед-

овище навчальних дисциплін «Фінансово-економічна безпека суб'єктів господарювання», «Обліково-аналітичне забезпечення економічної безпеки на підприємстві», «Тіньова економіка».

Перспектива подальших досліджень полягає в суттєвому розкритті структурних елементів тіньової економіки, визначенні масштабів їх впливу на реальну економіку та розробленні програм на державному рівні, що включатимуть правові, економічні та організаційні заходи, які будуть науково обґрунтованими.

Список літератури:

- Дворянінов А.В. Напрями детінізації економіки України через застосування податкових механізмів. *Фінансовий простір*. 2013. № 4. С. 151–156.
- Де Сото Э. Иной путь. Невидимая революция в третьем мире / пер. с англ. Б. Пинскер. Москва : Catallaxy, 1995. 320 с.
- Базилюк А.В., Коваленко С.М. Тіньова економіка в Україні : монографія. Київ : НДЕІ, Мінекономіки України, 1998. 206 с.
- Васенко В.К. Тіньова економіка України та шляхи її детінізації. *Вісник Черкаського університету*. 2016. № 1. С. 15–23.
- Ладюк О.Д. Характеристика тіньової економіки в Україні. *Економіка та держава*. 2017. № 8. С. 32–34.
- Кубатко В.В. Державна політика детінізації економіки України з урахуванням економіко-екологічних факторів : дисс. ... канд. екон. наук. Суми, 2019. 221 с.
- Дивеев-Кириленко О.Р. Тіньова економіка та її вплив на розвиток малого і середнього підприємництва в Україні. *Інноваційна економіка*. 2013. № 3. С. 16–20.
- П'ясецька-Устич С.В. Теоретико-методологічні аспекти дослідження тіньових економічних відносин в умовах ринкової трансформації. *Причорноморські економічні студії*. 2019. Вип. 37. С. 6–12.
- Приварникова І.Ю., Степанюк К.В. Тіньова економіка України: причини, обсяги та шляхи їх зменшення. *Держава та регіони*. 2010. № 2. С. 163–167.
- Гордійчук М.М. Тіньова економіка: позитивні та негативні ефекти. *Trajectoriâ Nauki = Path of Science*. 2019. Vol. 5. No 3. P. 2001–2007.
- Захарченко В.І. Теоретико-методичні підходи до аналізу процесів тінізації української економіки. *Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету*. 2019. Вип. 53. С. 97–107.
- Економічна безпека : навчальний посібник / за ред. З.С. Варналія. Київ : Знання, 2009. 647 с.
- Мазур І.І. Тінізація економіки України в сучасних умовах. *Науковий часопис НПУ ім. М.П. Драгоманова*. 2012. Вип. 20. С. 33–40.
- Варламова І.В. Рівень тінізації економіки: національні та світові тенденції. *Економіка і регіони*. 2013. № 4 (41). С. 58–63.
- Пішуліна О.О., Юрочко Т.В. Інституційне середовище неформальних трудових відносин в Україні: масштаби, динаміка, наслідки. *Аналітична доповідь Центру Разумкова*. Київ : Заповіт, 2019. 220 с.
- Тіньова економіка в Україні. Результати дослідження 2019 року. *Київський міжнародний інститут соціології*. URL: <https://www.kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=897&page=1> (дата звернення: 26.02.2020).
- Корецька С.О. «Тіньова» економіка: наслідки та методи подолання. *Інвестиції: практика та досвід*. 2011. № 20. С. 15–18.

18. Дяченко О.П. Імплементація зарубіжного досвіду щодо формування антикорупційної політики України. *Інвестиції: практика та досвід*. 2017. № 17. С. 17–20.
19. Жаліло Я.А. Тіньова економіка як «інституційна пастка» на шляху економічної модернізації. *Економічна теорія*. 2018. № 2. С. 22–40.
20. Харазішвілі Ю.М. Світло і тінь економіки України: резерви зростання та модернізації. *Економіка України*. 2017. № 4. С. 22–45.

References:

1. Dvoryaninov A.V. (2013) Napryamy detinizatsiyyi ekonomiky Ukrayiny cherez zastosuvannya podatkovykh mekhanizmiv [Areas of de-shadowing of Ukraine's economy through application of tax mechanisms]. *Finansovyyi prostir*, vol. 4 (12), pp. 151–156.
2. Soto E. (1995) *Ynoi put. Nevidimaya revolyutsiya v tret'em mire* [The other way. The invisible revolution in the third world]. Moscow: Catallaxy. Available at: https://www.e-reading.club/bookreader.php/53846/De_Soto_-_Inoy_put.html (accessed: 15 March 2020).
3. Bazyliuk A.V., Kovalenko S.M. (1998) *Tinova ekonomika v Ukraini* [Shadow economy in Ukraine]. Kyiv : NDEI, Minekonomiky Ukrainy (in Ukrainian).
4. Vasenko V.K. (2016) Tinova ekonomika Ukrainy ta shliakhy yii detinizatsii [Shadow economy of Ukraine and the ways of its deshadowing]. *Visnyk Cherkaskoho universytetu*, no. 1, pp. 15–23.
5. Ladiuk O.D. (2017) Kharakterystyka tinovoi ekonomiky v Ukraini. [Characteristics of the shadow economy in Ukraine]. *Ekonomika ta derzhava*, no. 8, pp. 32–34.
6. Kubatko V.V. (2019) *Derzhavna polityka detinizatsii ekonomiky Ukrainy z urakhuvanniam ekonomiko-ekolohichnykh faktoriv* [The state policy of shadow economy reduction in Ukraine with an account of economic and environmental factors] (PhD Thesis), Sumy, Sumy State University.
7. Dyveiev-Kyrylenko O.R. (2013) Tinova ekonomika ta yii vplyv na rozvytok maloho i serednoho pidpriemnytstva v Ukraini [The shadow economy and its own magical and average entrepreneurship in Ukraine]. *Innovative economy*, no. 3, pp. 16–20.
8. Piasetska-Ustych S.V. (2019) Teoretyko-metodolohichni aspekty doslidzhennia tinovykh ekonomichnykh vidnosyn v umovakh rynkovoi transformatsii [Theoretical and methodological aspects of the study of shadow economic relations in the conditions of market transformation]. *Prychornomorski ekonomichni studii*, no. 37, pp. 6–12.
9. Privarnikova I.Yu., Stepanjuk K.V. (2010) Tinova ekonomika Ukrainy: prychny, obsiahy ta shliakhy yikh zmenshennia [Shadow economy of Ukraine: causes, scope and ways to reduce]. *Derzhava and rehiony*, no. 2, pp. 163–167.
10. Hordichuk M.M. (2019) Tinova ekonomika: pozytyvni ta nehatyvni efekty [Shadow Economy: Positive and Negative Effects]. *Traektorii Nauki = Path of Science*, vol. 5. no 3, pp. 2001–2007.
11. Zakharchenko V.I. (2019) Teoretyko-metodychni pidkhody do analizu protsesiv tinizatsii ukrainskoi ekonomiky [Theoretical and methodological approaches to the analysis of the shadowing processes of the Ukrainian economy.]. *Zbirnyk naukovykh prats Cherkaskoho derzhavnogo tekhnolohichnoho universytetu*, vol. 53, pp. 97–107.
12. Varnaliy Z.S. (ed.) (2009) *Ekonomichna bezpeka* [Economic security: teach. guidances]. Kyiv : Znannia (in Ukrainian).
13. Mazur I.I. (2012) Tinizatsiia ekonomiky Ukrainy v suchasnykh umovakh [Shadowing the economy of Ukraine in modern conditions]. *Naukovyi chasopys NPU im. M.P. Drahomanova*, vol. 20, pp. 33–40.
14. Varlamova I.V. (2013). Riven tinizatsii ekonomiky: natsionalni ta svitovi tendentsii [Level of shadowing of the economy: national and world trends]. *Ekonomika i rehiony*, no. 4 (41), pp. 58–63.
15. Pishchulina O.O., Yurochko T.V. (2019). *Instytutsiine seredovyshe neformalnykh trudovykh vidnosyn v Ukraini: masshtaby, dynamika, naslidky* [Institutional environment of informal labor relations in Ukraine: scale, dynamics, consequences]. Kyiv : Zapovit (in Ukrainian).
16. Kyiv international institute of sociology (2019). *Tinova ekonomika v Ukraini. Rezultaty doslidzhennia 2019 roku* [The shadow economy in Ukraine. The results of the 2019 survey]. Kyiv : Kyiv international institute of sociology. Available at: <https://www.kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=897&=1> (accessed: 26 February 2020).
17. Koretska S.O. (2011) “Tinova” ekonomika: naslidky ta metody podolannia. [The shadow economy: consequences and methods of overcoming]. *Investytsii: praktyka ta dosvid*, no. 20, pp. 15–18.
18. Diachenko O.P. (2017) Implementatsiia zarubizhnogo dosvidu shchodo formuvannia antykoruptsiinoi polityky Ukrainy [Implementation of foreign experience in the formulation of anti-corruption policy in Ukraine]. *Investytsii: praktyka ta dosvid*, no. 17, pp. 17–20.
19. Zhalilo Ya.A. (2018). Tiniova ekonomika yak “instytutsiina pastka” na shliakhu ekonomichnoi modernizatsii [Shadow economy as an “institutional trap” at the path of economic modernization]. *Ekonomichna teoriia*, no. 2, pp. 22–40.
20. Kharazishvili Yu.M. (2017). Svitlo i tin ekonomiky Ukrainy: rezervy zrostannia ta modernizatsii [The Light and Shadow of the Ukrainian Economy: Reserves of Growth and Modernization]. *Ekonomika Ukrainy*, no. 4, pp. 22–45.

СУЩНОСТЬ, ПРЕДПОСЫЛКИ ВОЗНИКНОВЕНИЯ И ПОСЛЕДСТВИЯ ТЕНЕВОЙ ЭКОНОМИКИ В СОВРЕМЕННОМ МИРЕ

В статье рассмотрены предпосылки возникновения, сущность и содержание категории «теневая экономика», которая находится в сфере исследований многих отечественных и зарубежных ученых. Исследованы предпосылки и факторы развития теневого сектора экономики, предоставлено собственное видение содержания исследуемой категории. Обобщено, охарактеризовано влияние структурных элементов теневой экономики на национальную экономику. Проанализированы уровень теневой экономики Украины по сравнению с другими странами Европы в 2017 г. и отклонение каждого показателя от оптимального уровня. Обобщен опыт прогрессивных стран мира о принятых мерах детенизации теневой экономической деятельности. Определены основные пути совершенствования механизма выхода экономики «из тени» с целью повышения авторитета нашего государства на международной арене.

Ключевые слова: теневая экономика, детенизация экономики, национальная экономика, коррупция, государственное регулирование.

THE ESSENCE, PREREQUISITES, AND CONSEQUENCES OF THE SHADOW ECONOMY IN THE MODERN WORLD

The relevance of the problem under investigation as an important phenomenon, which negatively affects our country's positions in international rankings, destroys confidence in the legal system, government institutions and the inability to carry out reforms, is substantiated. It is noted that the shadow economy is a specific phenomenon, which is pervasive in nature and without which it is not possible to make a real assessment of the processes and trends occurring in all spheres of activity, in particular, economic, socio-political, and legal. The article discusses approaches to the definition of the concept of "shadow economy", which gives the opportunity to more thoroughly determine its essence and economic content, as well as contributes to the formation of prerequisites for identifying and practical implementation of ways to minimize the negative effects of shadowing of the economic system. It is established that reducing the shadowing in the current economic environment is an integral part of economic reform. Prerequisites and factors for the development of the shadow sector of the economy have been studied and a vision of the content of the studied category has been provided. The influence and structural characterization of the structural elements of the shadow economy on the national economy is generalized and characterized. The level of the shadow economy of Ukraine in comparison with other European countries for 2017 is analyzed, as well as the deviation of each indicator from the optimal level. The progressive experience of the European countries on possible ways of shadowing economic activity and the specificity of its adaptation to the realities of economic relations of the present time are summarized. It is proved that the unified approach and the disclosure of the category "shadow economy" will contribute to the effective development of bringing the economy out of the shadows: improvement of the mechanism of state regulation; improvement of the legislative base and avoidance of contradictions in normative legal acts; reducing the unemployment rate and raising the level of wages in the national economy; reducing the tax burden on business entities; raising the level of education of future specialists and the like.

Key words: shadow economy, bringing the economy out of the shadows, national economy, corruption, state regulation.